

De fredliga medlen och revolutionen

Peter Kropotkin

1901

Vid läsningen af Zolas utmärkta roman "Arbete" ha utan tvifvel många läsare och läsarinor tänkt: "Huru godt skulle det ej vara, om den stora sociala frågan kunde lösas på detta fredliga sätt! Den sociala revolutionen, det är kriget och som alla krig har hon sina chanser och kan sålunda äfven lida nederlag. Och därefter har man inbördeskriget, med allt sitt hat, all sin bitterhet och alla sina grymheter. Och så vidare kontra-revolutionen, förberedd i all stillhet af dem, som revolutionen beröfvat privilegierna, dessa reaktionärer, hvilka liksom 1792 vilja återvinna hvad de förlorat.

Hvarför icke sätta sin lit till den långsamma, säkra utvecklingen? vill man säga oss. Hvarför icke arbeta på att öfverbevisa de besittande i i stället för att terrorisera dem, att genom experiment bevisa för dem, att socialismen bringar dem lycka, i stället för att uppfylla deras hjärtan med fruktan och hat?

"Se nu på Zolas Luc Fromont. En rik borgare, Jordan, öfverlåter åt honom sin fabrik mot vilkor att han endast skall hafva en moderat ränta på det kapital den representerar. Det lyckas Luc, biträdd af duktiga arbetare, att drifva fabriken på ett fördelaktigt sätt; han delar öfverskottet med arbetarne och gör dem lyckliga; han skapar en ny rik och glad stad af arbetare, af jämlikar, vid sidan af den gamla staden af bourgeois och elände, som går under. Och därigenom att hans försök lyckas, omvänder han till och med sina värsta fiender, omvänder dem så fullständigt, att den siste representanten för den storborgarfamilj, som skapat sin oerhörda förmögenhet på arbetarnes elände, dör under utropet: "Vi måste lämna det tillbaka!" - lämna rikedomerna tillbaka till dem som skapat densamma.

Hvarför då alltid tala om den sociala revolutionen, när idéernas långsamma utveckling och exemplet af mönsterarbetarstäder, hvilkas antal utan tvifvel är i tilltagande, är nog att omvända bourgeoisin - åtminstone den yngre generationen - till att omfatta rättvisans och jämlikhetens idéer?"

Många ha gjort sig dessa frågor, detta så mycket mera, som arbetarne själfva under de sista tolf, femton åren tyckas tvifla på revolutionen eller åtminstone ha gifvit bourgeoisin några års anstånd för att gifva densamma tillfälle att infria några af sina reformlöften.

Låt om oss se till huruvida Zola verkligen själf tror att samhället kan omdanas på ätt som i hans roman beskrifves. Zola har ingenstädes sökt bevisa, att det skall gå på detta fredliga sätt. Han har endast velat visa hur det kunde gå, om... och som en fin romanförfattare hopar han så många af dessa *om*; att han just därigenom låter det skina igenom, att den sociala omvandlingen icke kommer att äga rum på det sätt, hvarpå Chécherie omskapas i romanen "Arbete".

De tusentals lyckliga omständigheter, ja själfva de händelser, som Zola låter komma emellan för att hindra Chécherie från att gå omkull samt den sociala omgestaltning, som under den tid, Chécherie behöfver för sin utveckling, äger rum bland befolkningen i grannsamhällena - allt detta visar, att Zola på den ena sidan har velat visa arbetarne det frivilliga arbetets kommunistiska ideal och lära dem älska denna ljusa framtid och fördubbla sina ansträngningar för att nå densamma; - samt å andra sidan säga till storborgarne: "Sen på detta, sen hur de göra, så haden I ock gjort, därest I haft en smula sundt förnuft. Men dylikt saknen I och därför kommen I ej att göra det!"

Ja, helt säkert: de komma icke att göra det. Hvarken de eller den unga generationen, hvars smak de nu söka att fördärfva med alla medel - icke minst genom tillbakagången till den religiösa mysticismen.

Om borgaren och framför allt borgarkvinnan äger några tusen francs, äro de ej nöjda med usla fyra eller fem procents ränta på sitt kapital. Lefva på fem eller tiotusen francs om året?! - De hånle?! De måste hafva femton tusen! Och när de så ha fått femton tusen, måste de hafva fyra gånger så mycket, tio gånger så mycket... de måste bli rika som Amerikas Rockefeller eller morgon, det vill säga milliardärer, hvilkas inkomster räknas i millioner. Och om de kunde förtära sitt kapital i form af stora årliga inkomster, förtära fabriken som herr och fru Delaveau göra, då skulle de göra det. Den framställning, Zola i sin roman gör af Delaveau och Fernande visar mer än tillfyllest att han därmed vill säga till bourgeoisin: "I ären för dumma! I kommen icke att göra som Jordan och Luc! I kommen att göra som Delaveau och hans Fernane, och därför kommen I att få revolutionen!"

För några år sedan stod i en engelsk tidskrift en artikel med titeln: "Hur skall man lefva på en inkomst af 17,500 francs pr år?" Och artikelns författare kom till det resultatet, att med en inkomst af 17,500 francs var det helt enkelt omöjligt för en bourgeoisifamilj att lefva och uppfostra sina barn - med mindre man ej ville finna sig i den trista och motbjudande existensen som obekant landtbo. "I fall du icke har mera i inkomst pr år än 17,500 francs, så har du ej annat att göra än utvandra och odla Caps, Kanadas eller Australiens jord", slutade författaren och hela prässen gaf sitt bifall till konklusionen.

Det är sannt, att som svar på denna artikel framkommo andra, som behandlade, huru amn kunde lefva på en lön af 2,000 francs om året, ja t. o. m. på 25 francs i veckan. Och det blef påvisadt, med matematiska bevis, att 25 francs i veckan, det var det säkraste välståndet. Så mycket i hyra, så mycket för mat, så mycket för oförutsedda utgifter - och dock blef det något öfver att lägga undan för gamla dagar. Men det var också ett arbetarehushåll. Att det var omöjligt för en borgarfamilj att lefva på 17,500 francs i ränta blef också bevisadt, äfven detta matematiskt. Det visades att en sådan inkomst är den säkraste undergången, såvida man ej vill begrafva sig i en landtby. Den engelske borgaren behöfver sålunda aldrig minst femton tusen francs - att börja med.

Men femton tusen francs om året i inkomst för en enda familj det betyder att minst hundra individer, hundra par "händer", som man kallar det i England, skola vara tvingade att sälja sig för 25 francs i veckan, tvingade att afstå från hvarje fordran på det, som deras arbete kan frambringa mera. Vi se sålunda här borgarfamiljen, omgifven af hundra familjer i elände.

Men detta är icke allt. Då mannen af bourgeoisin finner, att det är honom "omöjligt" att lefva på 15 å 20,000 francs, så vill han säga därmed, att på denna inkomst är det omöjligt för honom att *skilja sig från mängden*, att höja sig öfver massan, att behärska den. Han skall nog kunna skaffa sig hus, mat och kläder för denna summa - men det är ej nog för honom. Han skulle bli nödd, stackars människa, att träda tillbaka i ledet. Hans hustru skulle komma att se ut som en kolonialhandlerska och han själf som en tjänsteman i underprefekturen och det är detta "löjlige", - som han fruktar mera än allt annat. Han vill vara *framstående*. Han vill, att så snart han visar sig på gatan, skall man på utseendet kunna säga: "där går herren och där går en af hans "händer".

Och hvarför skulle han sjunka så djupt, att han ej skulle höja sig öfver sina "händer"? Han, hvars föräldrar ha arbetat ett helt århundrade för att intaga den plats, som lämnades af herrarne efter den stora revolutionen? Ifall han skulle blifva tvingad därtill, komme han att försöka att finna sig i de nya förhållandena. Men utan att vara nödgad till det - han tror sig vara världens salt och skaparen af den moderna underbara industrin - han, hvars far och farfar långsamt ha byggt denna lycka och eröfrat denna privilegierade ställning - hvarför skulle han afsätta sig själf till förmån för dem, som han föraktar?

- Låt dem afsätta mig, ifall de kunna, skall han svara. - Men att jag skulle ta lifvet af mig för att göra dem ett nöje - nej aldrig!

Gör upp ett skatteregister öfver alla förmögenheterna: "Herr Jacques äger så mycket och hr Jean äger så mycket" och så vidare för hela den franska bourgeoisin, och tillbud dem, i nationens namn, en ständig ränta af, låt oss säga, fyra procent af deras förmögenheter. - Tror någon att de skola gå in på det? - Aldrig! Icke mera än ägaren af en lottsedel skulle gå in på att man betalade honom fyra procent. Saken är den, att om han äger en fabrik eller en grufva, ämnar han visst icke låta sig nöja med fyra eller fem procent af dess värde. Han tänker en dag fördubbla sin förmögenhet och samtidigt fortfara att vara "herren" gentemot Pierre och Jean, som få arbeta åt honom. Och han tänker äfven, att hans barn, som nu draga fördelen af monoopolet på den högre undervisningen, en dag skola bli de härskande, höja sig öfver massan af "händer". Därför är det, som han af alla krafter motsätter sig alla reformer och den borgare, som icke har mera än några tusen francs, skall vara den ifrigaste att protestera mot alla reformer, som kunna beröfva honom hoppet att träda ut ur folkets leder, att kunna uppträda som "herre" bland trälar.

Det Anarkistiska Biblioteket

Peter Kropotkin
De fredliga medlen och revolutionen
1901

Tidningen Brand #11 1901, ursprungligen publicerad i Les Temps Nouveaux.

sv.anarchistlibraries.net